

Bernardijeva soba

Slobodan Tišma, Kulturni centar Novog Sada, 2012.

Bernardijeva soba Slobodana Tišme nagrađena je Ninovom nagradom za 2012. godinu, ali vas to ne treba sprečiti da je pročitate :-). Preporučujem za početak da nagradu ignorišete i potpuno se prepustite knjizi.

Prilikom čitanja proze naša potreba za racionalizacijom sadržaja je uglavnom nesvesna. Ovo se dešava čak i kod nefabularnih tekstova kao što je Bernardijeva soba. Tako prvi utisci pri čitanju ovog romana potpadaju pod potrebu uočavanja ključnih motiva i njihovog raspoređivanja u postojeće, očekivane strukture. Shodno tome, soba iz naslova postaje relikvija jednog prošlog života, što će se u daljem razvoju pripovedačevih asocijacija pokazati prilično banalnim utiskom.

Takođe, s obzirom da lik pripovedača ima apsolutnu dominaciju u perspektivi promišljanja i doživljaja građe, sledeći korak, opet nesvestan, tiče se racionalizacije glavnog lika (iz pozicije čitaoca, naravno). On za sebe kaže : „Prosečnost je moj fatum“, nezadovoljan je svojim telom, a to nezadovoljstvo učiniće da i njegova duša postane njegov mučitelj. Površno gledano, glavni lik vrši rekapitulaciju koraka sopstvenog osvešćenja sećajući se faza u traženju ideje vodilje. Konkretno, on npr. propagira ludilo što za posledicu ima neočekivani magnetizam za sve ponižene i uvređene iz njegove okoline. Takođe, u nastojanju da živi po svome, a osujećen u tome, pribegava neobičnoj pobuni – govori u ženskom rodu. Onda dolazi do faze odustajanja od bilo kakve ideje(„Rešio sam da živim bez ikakve ideje – samo jednostavno da postojim.“). U korak sa ovim idejama, postavljenim tako da zavaraju čitaoca da je reč o varijanti pobune, idu i one koje su prave, do kraja romana postojeane. Najprivlačnija je ideja umerenosti i milosrđa, po pripovedačevim rečima „ništa originalno“, ali po življenju glavnog lika dosledno upečatljiva. Doslednost se ogleda i u skladu životnog stava da „mišljenje ima smisla samo ako se ide do kraja“ i stvarnog minimalizma u pojavnim oblicima života glavnog junaka. Odatle se razvija i filozofija autentično vezana za Bernardijev stolac, a to je da se mora tražiti mnogo više od

udobnosti stanovanja u životu. To, međutim, još uvek nije ključ za čitanje simbola Bernardijeve sobe.

Zadržaću se još malo na nesvesnoj racionalizaciji sadržaja, koja teži da intrigantne pojedinosti proglasi za elemente potencijalnog zapleta. Pored tajanstvenosti pojedinih gostiju spornog stana tu su i snovi glavnog junaka u kojima se neki entiteti sudbinski povezuju. Čitalac se nesvesno „peca“ da trenutak u kome Bernardi u snu glavnog junaka zahteva od njega da mu sačuva stolac, zapravo treba slediti kao put na kome ćemo utoliti glad za dobrim zapletom. Pripovedač, pak, vapi za jednim posebnim zapletom, onim koji bi doveo u vezu Bernardija i olupinu mercedesa. Taj zaplet je romaneskno čaroban, a njegova krhkost uverljivo kopira život, onaj život koji je vešt da izmigolji svakoj nameri očiglednog osmišljavanja.

U dobrim knjigama, u svim pomenutim koracima racionalizacije bivamo neuspešni, a ono što nam ostaje jeste potpuni osećaj bliskosti sa njenim junakom, našim junakom. Kakav je zaista taj junak? On, usamljeni poklonik Istine, oseća nelagodnost naročito u društveno nametnutim okvirima. Stran mu je pojam društvenog uspeha o kome pomalo ironično govori kao o svom neslućenom fatumu (društveno uspešan – ni kriv ni dužan). Svestan svoje pripadnosti onoj brojnijoj strani, on primećuje postojanje iskonskog bezobrazluka u svakom pobedniku, tj. njegov primitivizam. On se iskreno pita: „Kako neki čovek, neka individua, jednog trenutka zna da je kompetentna za nešto, da su svi drugi ispod nje, da manje znaju i umeju, da su manje sposobni. Njegovo postojanje je njegova pobuna, a ona je pasivno-agresivni način principa „grešiti spram samog sebe“.

Taj, sada naš junak, sveštenik Nežnosti, vođen željom da bude spasen od strašnih faunskih šala i ostane sam pred večnošću tj. Okeanom, uspeo je da bude zadovoljan svojim postojanjem. Jedino materijalno u njegovom posedu svedeno je na ljusku, školjku, olupinu. Tim materijalnim minimalizmom naglašeno je, s druge strane, ono vrednije, mereno beskonačnošću, a naslućivano u lepoti Okeana i Muzike. Između tih krajnosti Bernardijeva soba je za druge materijalno vredna, a za pripovedača ona je jedan od javnih oblika Lepote. Zato će nadrealni ambijent naizgled profanog turističkog objekta „Estetika“ postati njegovo utočište u kome ritualno žrtvovanje umetnosti postaje zapravo vizuelna manifestacija jedne istinske posvećenosti.

Ovaj roman je oda Istini, Umetnosti, Lepoti, proživljena i zapisana oprezno. Čitati je, međutim, možemo predano, i u dahu.

Slađana Rakić, prof.